

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

מגדר, מיניות ופסיכואנליזה - 54270

תאריך עדכון אחרון 02-09-2025

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: מוסמך במגדר ומגוון

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 2026

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר דורית אשור

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: ashur.dorit@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: בתיאום מראש

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הפסיכואנליזה היא שיטת טפול ותיאוריה אודות הנפש האנושית, הרואה במיניות כוח מרכזי בחיי האדם. לפסיכואנליזה נודעה השפעה עצומה על התרבות מסוף המאה ה-19 ועד ימינו בתחומי הטיפול הנפשי, האמנויות, מדעי הרוח והחברה ולימודי המגדר. לצד השפעתה הרבה, היא עוררה גם התנגדות וביקורת. הביקורת הפמיניסטית והקווירית, למשל, חושפת בהגות הפסיכואנליטית תפיסות ומושגים פטריארכליים ודכאניים אודות נשיות, גבריות ומיניות. בה בעת היא מוצאת בה תפיסות מהפכניות ושחררניות, וכלי עבודה רבי עוצמה שמאתגרים תפיסות והבניות דכאניות של מגדר ומיניות. גם הפסיכואנליזה וגם לימודי המגדר שואפים להבין את הגורמים המעצבים את חווייתנו את עצמנו, את מערכות היחסים שלנו, את בחירותינו ואת התנהלותנו בעולם. בנוסף, שני התחומים מבקשים להרחיב את יכולת הבחירה והפעולה שלנו, ולשחרר אותנו מן הלפיתה הכובלת של טראומות ושל מנגנונים דכאניים. לפיכך, הדיאלוג הביקורתי בין שני תחומי ידע אלה מהווה שדה חשיבה עשיר ופורה. בקורס נסקור מוקדים מרכזיים בדיאלוג של הפמיניזם ושל לימודי המגדר עם הפסיכואנליזה, תוך התמקדות בהגות של פרויד ובאופנים בהם החשיבה הפמיניסטית מתקנת ומרחיבה את מושגיו ותפיסותיו לצרכי הביקורת המגדרית.

מטרות הקורס:

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

להכיר מוקדים מרכזיים בדיאלוג הביקורתי בין הפסיכואנליזה הפמיניזם ולימודי המגדר.
לנסח ולהסביר מושגים וכלי ניתוח פסיכואנליטיים הרלוונטיים ללימודי מגדר והמאתגרים הבניות מגדר דכאניות.
לנתח ולבקר היבטים דכאניים והיבטים שחררניים בעבודות ובטקסטים בתחומים שונים, המיישמים מושגים ומתודות פסיכואנליטיות בהקשרים של מגדר ומיניות.
ליישם מתודות ומושגים פסיכואנליטיים בניתוח היבטים של מגדר ומיניות בתוצרי תרבות שונים, בהקשרים אישיים, רב תרבותיים, להטביים, אתניים ולאומיים.

דרישות נוכחות (%) :

85%

שיטת ההוראה בקורס: הוראה פרונטלית, מולטימדיה (דוגמאות קולנועיות, מוסיקליות וכו') דיון פתוח, קריאה שוטפת במאמרים ודיון בהם בכיתה, תגובות קריאה ועבודה מסכמת.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

תוכנית הקורס:

התוכנית נתונה לשינויים ותותאם לקצב הלימוד הקבוצתי -
מבוא -

חטיבה 1: צמיחת הפסיכואנליזה

א. הפוליטיקה המינית של הגוף והנפש במאה ה 19 ובראשית המאה ה 20 : מגדר, רפואה, פסיכיאטריה

ב. מחלות נפש תרבותיות: היסטריה נשית, היסטריה גברית והולדת הפסיכואנליזה
חטיבה 2 : התפתחות הזהות הפסיכוסקסואלית

פרויד ותסביך אדיפוס

חטיבה 3 : תסביך אדיפוס והפמיניזם הפסיכואנליטי

א. השלב הפרה אדיפלי - פיתוח אתיקה של דאגה (CARE)

ב. השלב הפרה-אדיפלי ופצע הגבריות

חטיבה 4: פיתוחים והרחבות של "תסביך אדיפוס" בהקשרי מגדר ואתיקה

חטיבה 5: הפמיניזם הצרפתי והפסיכואנליזה

חטיבה 6: אופציונאלי:

א. ויניקוט: תהליכים ראשוניים, אם טובה דיה, ייסורים קמאיים (נפילה והתפרקות), השלב הפרה אדיפלי כעמדה אתית

ב. אנזייה: האניעור

חטיבה 7: אופציונאלי:

האדיפלי והפרה אדיפלי כביטוי לתפיסות אדם ותפיסות אתיקה בכלל ובהקשר של מלחמה בפרט

חומר חובה לקריאה:

בויראין, דניאל" (1994) מזוכים יהודי: קובד סירוס ורבנים מתייטרים", מתוך: מקראת הקורס מבוא לאנתרופולוגיה, האוניברסיטה הפתוחה. מקור באנגלית: *Imago American*, Vol. 51, No. 1, pp. 3-36

בויראין, דניאל (2003 [1995]) "פרויד ופליס: הומופוביה, אנטישמיות והמצאת אדיפוס". מעבר למיניות - מבחר מאמרים בלימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית. הקבוץ המאוחד: ת"א, עמ' 272-302.

בילו, יורם" (2000) "ממילה למלה: ניתוח פסיכו-תרבותי של הבניית זהות גברית בטקסי ילדות בחברה החרדית", אלפיים: 19. (לקרוא בעיקר מעמ' 22 ואילך).

גילמן, פרקינס, שרלוט (1993) "הטפט הצהוב", ורד לאמילי-מסתורין ואהבה. עקד, גוונים: ת"א. הלפרן, ר. (2012) "לחכות" את הסערות: מורשת האם המשוגעת קריאה בהקיץ של אביה לגילה אלמגור". בתוך: גוף בלא נחת: ספרות הנשים הישראליות 1985-2005, קיבוץ המאוחד, עמ' 65-85.

יוסף, רז (2010) "גבריות בלא נחת: ייצוג הגוף הגברי בסרטי התעמולה הציוניים", בתוך: לדעת גבר - מיניות, גבריות ואתניות בקולנוע הישראלי. הקבוץ המאוחד, סדרת מגדרים, בשיתוף המכללה האקדמית ספיר: ת"א.

סיקסו, ה. (2006 [1975]) "יציאות, מוצאים, מתקפות", זה עתה נולדה. רסלינג: ת"א, 105-155. פרויד, ז. (2008 [1922]) "ראשה של מדוזה", בתוך: תרבות, דת ויהדות, כתבים נבחרים, ה. רסלינג: ת"א, 129-132.

פרויד, זיגמונד (2002 [1925]). "כמה השלכות נפשיות של ההבדל המיני האנטומי", מיניות ואהבה. מגרמנית דוד זינגר, עם עובד: ת"א עמ' 187-194.

פרויד, זיגמונד (2007 [1900]) "חומר החלום ומקורותיו", פירוש החלום. (תרגום: ר' גינזבורג). עם עובד: ת"א, עמ' 71-27

פרידן, בטי (2006 [1963]) "הבעיה שאין לה שם", בתוך: דלית באום ואחרות (עורכות) ללמוד פמיניזם – מקראה: מאמרים ומסמכי יסוד במחשבה פמיניסטית. תרגום מאנגלית דקלה תדמור, סדרת מגדרים, הקיבוץ המאוחד, עמ' 48-61.

פרסיקו איתן, יפעת (2023) "אני רוצה להתחתן איתך, אימא!": על תצורות אדיפליות במשפחות חד-מיניות", בתוך: המשולש החדש – על חוויות אדיפליות במשפחות חד-מיניות, "פרדס" ואוניברסיטת חיפה: חיפה.

ריל, טרנס (1999 [1998]) "אובדן יחסי הזיקה", "נזק נלווה", בתוך: אני לא רוצה לדבר על זה - על המורשת הסמויה של דכאון גברי ואיך אפשר להשתחרר ממנה. מאנגלית: גיא עד. עם-עובד: ת"א, 98-137.

Chodorow, J. N. 1990 [1980] "Gender, Relation, and Difference in Psychoanalytic Perspective" in: Claudia Zanardi (ed.) *Essential Papers on the Psychology of Women*. NY Univ. Press: NY and London, pp. 420-436 – בעמוד הקריאה את להתחיל "Differentiation" בסעיף

Davies, J.M. (1998). "Between the Disclosure and Foreclosure of Erotic TransferenceCountertransference: Can Psychoanalysis Find a Place for Adult Sexuality?". *Psychoanal. Dial.*, 8:747-766

De Marneffe, Daphne (1991) " Looking and Listening: The Construction of Clinical Knowledge in Charcot and Freud", *Signs*, Vol. 17, No. 1 , pp. 71-111.
Ehrenreich, B. and English, D. (2005 [1978]). *The Sexual Politics of Sickness*. In *For Her Own Good: 150 Years of the Experts' Advice to Women*. USA: Second ed. Anchor books, 120-144.

Mosse George L. (2000). "Shell-Shock as a Social Disease", *Journal of Contemporary History*, Vol. 35, No. 1,

אופציונאלי:

ויניקוט, ד.ו. (1998 [1968]) "התקשורת בין התינוק לאם ובין האם לתינוק – הדמיון והשוני", בתוך: תינוקות ואמותיהם, תרגום מרים קראוס. דביר: ת"א, עמ' 91-104.
ויניקוט, ד.ו. (2018 [1969]). "חוויות ההדדיות של האם-תינוק". בתוך ע' ברמן (עורך) *עצמי אמיתי, עצמי כוזב*. (תרגום: י' איתן פרסיקו), (עמ' 285-294). ת"א: עם עובד.
ויניקוט, ד.ו. (1995 [1971]). "תפקיד הראי של האם והמשפחה בהתפתחותו של הילד". בתוך ר' קולקה (עורך) *משחק ומציאות* (תרגום: י' מילוא) (עמ' 134-128). ת"א: עם עובד.
אנזייה, ד. (2004 [1985]). "יחודו של 'האני עור' כשטח מגע, פונקציות 'האני עור', מעטפת הצליל. בתוך מ' גרנק (עורך), 'האני עור' (תרגום: א' רוזן). (עמ' 107 - 112, 227-211). תל-אביב: תולעת ספרים.

ברגל דוד (2018) "נפש האדם, המנהיגות והקבוצה במצבי קונפליקט חברתי", בתוך: דוד בר-גל וערן רולניק (עורכים) *איינשטיין ופריד והמלחמה הבאה: בעקבות חליפת המכתבים 'למה מלחמה?'*. ירושלים: כרמל, עמ' 194-228.

לויטן, גילי (2019) "התיקון של יוקסטה: היסוד הנשי והקריאה לשלום בתוצרי תרבות". בתוך: ענר גוברין (עורך) *ספת התרבות: פסיכואנליזה במרחבי הספרות, הפילוסופיה והחברה, רסלינג: ת"א, עמ' 167-200*.

חומר לקריאה נוספת:

לקריאה נוספת ולעבודות הקורס:

- אשור, דורית (2018). "פרויד' מיילדת הנשמה": השבת שפּת השפּע האימהי באנליזה של המשוררת 90-59, ח כרך, לפסיכואנליזה ישראלי עת כתב - מארג. "פרויד עם H.D. בילו, יורם" (1983) הדיבוק ביהדות: הפרעה נפשית כמשאב תרבותי. מחקרי ירושלים במחשבת ישראל ב, ד 529-563.
- גבריאל-רחבי, איריס (2017) "אתיקה, אמפתיה והתנועה אל עבר האחר", בתוך: איריס גבריאל-רחבי, רחל קלע, קרינה גולדברג (עורכות) כתבים - פסיכולוגיית העצמי התרומה הישראלית. כרמל: ירושלים, עמ' 347-369.
- הבר-מושיוב, שלומית (2017) "פתוח סגור פתוח - דיון במאמר של רענן קולקה- בין הפצעה והתמוססות - מבט עכשווי על גדולה ואידיאלים במשנתו של קוהוט". בתוך: איריס גבריאל-רחבי, רחל קלע, קרינה גולדברג (עורכות) כתבים - פסיכולוגיית העצמי התרומה הישראלית. כרמל: ירושלים, עמ' 342-346.
- ויניקוט, ד"ר (2009 [1960]). עיוות האני במונחים של עצמי אמיתי ועצמי כוזב. בתוך ע' ברמן (עורך), עצמי אמיתי, עצמי כוזב. (תרגום: מ' נוה וא' הראל), (עמ' 202-213). תל-אביב: עם עובד.
- חביף, לאה (2023) דיסוציאציה חברתית: כשנשים מזרחיות נפגשות עם שירותי הרווחה ובריאות הנפש בישראל, תיאוריה וביקורת 58, 40-15.
- טסטין, פ. (2008 [1987]) "נפילה", עמ' 201-212
- קוגן, קלאודיה (2011) היות זולתעצמי - ספור בראשית. שיחות, כה, חוברת 3, 276-282.
- קוהוט, היינץ. (1982). "אינטרוספקציה, אמפתיה ומחצית המעגל של הבריאות הנפשית". תרגום אלדד עידן. עמ' 7 - 13. המקור באנגלית: *Psychoanalysis of Journal International*, 63, 395-408. להתמקד בעיקר בעמ' 10-12
- קולקה, רענן (2017) "בין הפצעה והתמוססות - מבט עכשווי על גדולה ואידיאלים במשנתו של קוהוט". בתוך: איריס גבריאל-רחבי, רחל קלע, קרינה גולדברג (עורכות) כתבים - פסיכולוגיית העצמי התרומה הישראלית. כרמל: ירושלים, עמ' 317-339.
- רוסי, ג. ולרמיט, ז'אן (1987[1917]) (הטיפול בפסיכונירוזות במלחמה, שיחות כרך 2 חוברת 1, 47-50.
- שטרית, וטין, וויאן (2018) "נוסטלגיה בלתי פוסקת לאינטימי: 'למה מלחמה?' והשאיפה לשלום", בתוך: דוד בר-גל וערן רולניק (עורכים) אינשטיין ופרויד והמלחמה הבאה: בעקבות חליפת המכתבים 'למה מלחמה?'. ירושלים: כרמל, עמ' 272-287.
- Bourke, Joanna (2000). "Effeminacy, Ethnicity and the End of Trauma: The Sufferings of 'Shell-Shocked' Men in Great Britain and Ireland, 1914-39", *Journal of Contemporary History*, Vol. 35, No. 1.
- Davies, J.M. (2015) "From Oedipus Complex to Oedipal Complexity: Reconfiguring (Pardon the Expression) the Negative Oedipus Complex and the Disowned Erotics of Disowned Sexualities". *Psychoanal. Dial*, Vol.25 (3), p.265-283
- Dinnerstein, Dorothy (1990 [1976]) "Sometimes You Wonder if They're Human", in: Claudia Zanardi (ed.) *Essential Papers on the Psychology of Women*. NY Univ. Press: NY and London, pp.401-419).
- Gilligan, Carol (2022) *In a Human Voice*
- Ruddick, S. (1980). *Maternal Thinking*. *Feminist Studies*, 6(2), 342-367
- Showalter, Elaine (1993) "Hysteria, Feminism, and Gender", In: Rousseau, G. S., & Porter, R. *Hysteria beyond Freud*. University of California Press, 286-344.

הגשת עבודה מסכמת / פרויקט גמר / מטלת סיכום / מבחן בית / רפרט 100 %

מידע נוסף / הערות: